

17. YÜZYIL BURSA ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE KONUT VE KONUT TERMINOLOJİSİ

Ömer DÜZBAKAR*

ÖZET

Bursa, Osmanlı döneminde güneyde Uludağ yamaçlarına doğru tırmanan, kuzeyde ovaya doğru inen son dönemlerde ise doğu-batı yönünde hızlı bir yayılma göstermektedir. Osmanlı'nın konut yapısı coğrafi anlamda komşuları olan diğer devletlerden ve Bizans'tan farklıdır. Konutların dış görünüşlerinin mütevazı olması, sınıfsız Müslüman toplumu yapısının bir yansımasıdır. Yerleşim yerleri olarak çoğunlukla meyilli araziler seçilmek suretiyle gereksinim duyulan suya doğal bir akıntı imkanı verildiği gibi, konutların ufkunun açık olması ve güneşten faydalanması da sağlanmıştır.

Bu çalışmada Bursa'nın fiziki yapısı hakkında kısaca bilgi verildikten sonra konutların genel özellikleri ve konut terminolojisi üzerinde durulmuştur. Temel kaynak olarak 17. Yüzyıl Bursa Şer'iyeye Sicillerinden yararlanılmıştır. Konut satışları ile ilgili Bursa Şer'iyeye Sicilleri'nde yer alan toplam 1320 adet belge değerlendirilmiştir. Belgelerde konutların müstemilat kısımları hakkında yer alan bilgilerden faydalanılarak incelediğimiz dönemle ilgili bir konut terminolojisi oluşturulmuştur. Bunlarla ilgili örneklemeler sırasında belgelerde çok sık rastlanan terimlere referans verilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Bursa, Mahalle, Konut.

ABSTRACT

House and House Terminology According to the Bursa Judge Records in 17th Century

In Ottoman period, Bursa has expanded towards the slopes of Uludag and it has spread towards the plain on the north and recently it has spreaded in east-

* Dr; Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

west direction. The Ottoman house structure is significantly different from Byzantium and the other neighboring states. The modesty of the outer appearance of the houses reflects the classless structure of the Muslim society. By choosing sloped areas for establishing settlements the required water is given the opportunity to flow naturally and houses have unhindered vies and good use of the sun.

After a brief discussion about Bursa's physical structure, the general characteristics of the houses and house terminology are analyzed in this study. 17th century Bursa judge records have been adopted as main references. A total of 1320 documents involving the house sales are evaluated. A house terminology about the period of interest has been constituted by making use of information in documents about the appurtenances. References of terms frequently seen in documents are not made.

Key Words: Ottoman, Bursa, Neighbourhood, House.

Bursa; Uludağ'ın kuzeybatı eteğinde Marmara denizi sahil dağlarının (Mudanya Dağları) denizden ayırdığı bir ovanın güney kenarındadır. Mudanya İskelesine şose yolu ile 31 km. mesafede bulunan Bursa şehrinin kurulmuş olduğu meyilli zemin, deniz seviyesinden 150-300 metre yüksekliktedir (Darkot, 1979). Şehir hem uygun meyle sahip dağın yamaçlarına doğru tırmanan, hem de ovaya doğru inen bir yayılma gösterir (İnalçık, 1992). Bursa şehrinin doğusuna doğru, Uludağ'ın alt yamacı ile Bursa arasındaki alanlar inşaata en elverişli yerlerdir. Uludağ kaynaklı iki akarsudan biri olan Cilimboz'un batısındaki alan ise inşaata daha az elverişlidir. Bursa ovasının hafif eğimi ovayı sulayan akarsuların kuzeye doğru akıntılarını sağladığı gibi, şehir alanlarının bataklıktan korunmasında da etkili olmuştur (Ergenç, 1979).

İslâm dininin maddi dünyaya karşı olma eğilimi nedeniyle erken Osmanlı döneminde, konutlar büyüklük ve malzeme açısından benzer ve yatay biçimde gelişmiştir. Kerpiç gibi her yörede kolay ve ucuz sağlanabilen, standart boyutları olan, yıkıldığında tekrar ana madde olarak kullanılabilen malzemeden inşa edilmiştir (Ulya, 1966). Kerpiç duvarları ücret karşılığı yapan kişiler 16. yüzyıl sonlarında Ankara'da dört kerpiç duvar yapımı için 1.000 akçe ve bir kile un almıştır. Bazı işçiler de kerpiçlerin biçimlendirilmesi, kurutulması ve inşaat alanına getirilmesi işinde çalışmışlardır. İnşaat malzemesi taşıyan hamallar genellikle eşekleriyle birlikte tutulmuşlardır (Faroqhi 2000a).

17. yüzyıla gelindiğinde ise erken Osmanlı dönemi için belirtilen bu özelliklerde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Şehirlerin mevcut sınırları nüfus artışı oranında genişlemediği için mekanlar bölünüp parçalanarak küçülmüş, doku sıklaşmıştır. Artık kerpiç yapı sisteminden ziyade delikli duvar olanağı sağlayan, görüş açısını genişleten çıkma ögesi

ile zenginleştirilen ahşap yapı sistemi ön plana çıkmıştır. Bu sistem içinde alt katta ahır, kiler, anbar gibi sıcak ve korunumlu mekanlar, üst katta ise serbest çıkmalı, bol açıklığı olan serin ve yazlık kullanımlar yer almaktadır (Yenen, 1980).

17. yüzyılda Anadolu'daki tüm kentleri etkileyen Celâli isyanları Bursa'yı da derinden etkilemiştir. İsyancılar nedeniyle köylerini terk eden köylüler hayvanlarını ve mallarını bile bırakarak kentlere göç etmişlerdir (Akdağ, 1995). Celâli isyanları Bursa kentine kırsal kesimden göçü artırması yanında doğrudan kentin dokusuna yansıyan etkileri de olmuştur. Öyle ki Sultan I. Ahmet zamanında Celâlîler'in Bursa'ya saldırıları sırasında Hasan Paşa Uludağ'ın eteğinde Hisar'ın doğusunda kentin genişleme yönü olan bu istikamette, kenti korumak için tek katlı bir kale yaptırmıştır. Evliya Çelebi, bu kalenin III. Mehmet zamanında Celâli Karayazıcı, Kalenderoğlu Deli Hasan ve Cennetoğlu isimli isyancılara karşı korumak amacıyla padişahın fermanı ile yaptırıldığını belirtmektedir (Dörtok Abacı, 2007).

Ahşap yapıların yaygınlaşmasının nedenleri arasında maliyetinin ucuz olması yanı sıra, bu tür yapıların Bursa gibi deprem bölgeleri için daha emniyetli olması da unutulmamalıdır. İncelediğimiz dönemde Bursa'da meydana gelen yalnızca bir deprem kaydına rastladık. Buna göre 13 Muharrem 1082 (22 Mayıs 1671) tarihinde Kazzazoğlu Mescidi minaresi zelzeleden dolayı yıkılmış, su yolu ve Pınarbaşı'nda bulunan set zarar görmüştür. Vakıf yoluyla buraların tamirine sarf olunacak para bulunamadığından dolayı vakıf görevlileri alacakları maaşlarının zarar gören yerlerin tamiri için sarf edilmesine razı olduklarını bildirmektedir (BŞS B 116 4b).

Ahşap binaların deprem karşısındaki bu olumlu özelliği yanında muhtemel yangınlar karşısında oldukça dayanıksız olması nedeniyle, öyle ki bazı yangınlarda mahallenin tamamı yok olmuştur, ahşap tekniğini otoritelerin yasaklamaya çalışmaları 19. yüzyılın ilk yarısından önce etkisini hiç göstermemiştir (Cerasi, 2001). Ahşabın deniz yoluyla getirilemediği, bu yüzden de çok pahalı olduğu yerlerde hımsız yapı tekniği geliştirilmiştir. Bu teknikte yapının iskeleti ahşaptan yapılarak, iskeletin arası kerpiç ya da tuğlayla doldurulmuştur. Ağacın daha az bulunduğu Konya gibi yörelerde ise konutlar kerpiç ve çamurdan inşa edilerek, sadece taşıyıcı kısım ve çatı ahşaptan oluşturulmuştur. Konut gözden çıkarılıp terk edildiği zaman, ahşap malzeme alındığı için, geriye sadece bir kerpiç yığını kalmıştır (Faroqhi, 2000b).

Osmanlı konutlarının kapasiteleri artan nüfusa cevap verebilmek için bölünmeye elverişli değildir. Ancak 18. yüzyıldan sonra, yönetmelikler bina yüksekliklerine sınır getirmiş, böylece daha önce iki olan kat sayısı üçe çıkmıştır. Nüfus artışı tek tek birimlerde değil, bahçelerin bölümlere ayrılması ve bu bahçelerde oluşan yapılanma yoluyla eritilmiştir. Bundan

dolayı da yeşil alanlar azalarak kent sokakları boyunca sıra konutlar oluşmuştur. Başka bir deyişle mahalle sayısında değil de konut sayısında artış olmuştur. Yoğunlaşmanın bir diğer nedeni de 18. yüzyılda, belki daha da önce, sadece sokak cephesinde olmak üzere, küçük ticaret ve zanaat dükkanlarının konutlar arasında veya konutların giriş katlarında yaygınlaşmaya başlamasıdır (Cerasi, 2001). Cerasi tarafından yapılan bu tespit doğrudur. Ancak dükkân satışlarından edindiğimiz bilgilere göre bu durum, hiç olmazsa Bursa için incelediğimiz 17. yüzyılın sonlarında da görülmektedir. Öyle ki dükkân satışlarının neredeyse çarşılardaki oranı kadar mahallelerde de gerçekleştiği tespit edilmektedir (Düzbakar, 2003). Aynı dönemde Konya’da ise hemen hemen dükkânların tamamı Haffaflar, Uzun Çarşı, Keçeciler, Abacılar gibi çarşılarda bulunmaktadır (Özcan, 1993). Cengiz Orhonlu (1981), şehirlere doğru yaşanan yoğun göç nedeniyle bugünkü gecekondu bölgelerini hatırlatan, inşaat kurallarına riayet etmesizin yapılan yavaşık düzen binaların, şehirlerin bağlık ve bahçelik kısımlarını istila ettiğini belirtmektedir.

Osmanlı şehir dokusu da dikkat çekicidir. Beşir Ayvazoğlu’nun (1992) bu konudaki tespiti oldukça önemlidir. İnsan elinden çıkma yapılarla fizikî coğrafya arasında mükemmel bir uyumun sağlandığı Müslüman-Türk şehirleri, adeta tabiatın bir parçası olarak doğup gelişmişlerdir. Surlarla çevrili yerleşim bölgeleri bile feth edilir edilmez kabuklarını kırarak üzerine kuruldukları coğrafyanın şartlarıyla tam bir uyum halinde yayılırlar. Mesela Bursa, fetihten hemen sonra surların dışına taşıp Uludağ eteklerinin doğal dokusuna uygun olarak yeniden şekillenmeye başlamıştır.

Mevcut kent dokusunun korunmasına ilişkin olarak da Osmanlı döneminde ciddi bir kurumsallaşma içinde olduğu görülmektedir. Örneğin Bursa’da 1674 yılına ait bir sicil kaydına göre “taife” olarak tanımlanan esnaf grupları içinde “yapucular” da vardı. Neccarlar (marangozlar) ve su yolcuları-çeşmeciler esnaf teşkilatı içinde kendi yiğitbaşları tarafından temsil ediliyordu. Ayrıca kentte “mimar başı” adı verilen görevli bulunmaktaydı. İstanbul’da görev yapan, devletin tüm kamu binalarının onarımını gerçekleştiren “hassa mimar başı” Bursa’daki mimar başının atama emrini (beratını) hazırlayarak padişaha sunmaktaydı. 1677 tarihli bir berattan öğrendiğimize göre, Bursa mimar başısı “ilm-i hendesede mâhir ve mehel ve müstahak” olduğu için atanmıştır. Yani kendisinin geometri bilimine vâkıf bir mühendis ve nitelikli bir kişi olması gerektiği bildirilmekteydi (Oğuzoğlu, 2007). Bilindiği gibi Osmanlı esnaf teşkilatı içinde teşkilata girebilmek çok zorlu aşamalardan geçerek gerçekleşmekteydi. Mimari de çalışanlar için bir teşkilatın olması kurum olarak kendi içlerinde de bir oto-kontrol sisteminin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla özellikle kamu binalarının niteliğine uygun ve sağlam olması daha yapım aşamasından itibaren işinin ehli kişilerce denetlenerek gerçekleşmekteydi.

Osmanlı konutunu, coğrafi anlamda sınırdaşı olan diğer kültürlerden ve yerleşik Bizans konut tipinden ayıran üç temel özellik vardır. Bunlardan ilki duvarla çevrilmiş bahçenin benimsenmiş olması, ikincisi birbirleri ile birleşerek serbest bütünler ortaya çıkaran kompozisyon prensibine dayanması, üçüncü ve en belirgin olanı ise taş veya tuğla duvarın yerini ahşap iskelet yapı sisteminin almış olmasıdır. Konut ve bahçe birleşik bir bütün olarak görülmektedir. Bahçenin birliği ve devamlılığını sağlayabilmek için binalar arsa çevresinde yoğunlaşmakta olup, sokağa doğru yapılan çıkmlar sayesinde de konut ile kent yaşamı arasında doğrudan ilişkiler korunmaktadır (Cerasi, 2001). Ayrıca üst katlarda düzgün şekilli odalar elde edildiği gibi konutun içine bol ışık ve hava sağlanmıştır. Ayrıca dar sokaklar bu çıkmlar altında, yağıştan ve sert güneşten de korunmuştur. Türk halkı için bu çıkmların önemi büyüktür. Bir rivayete göre, 18. yüzyılda bu çıkmlar için vergi konulmuş, buna karşı halkın tepkisi o kadar büyük olmuştur ki devrin sadrazamı iktidardan düşmüştür (Arık, 1999). Turgut Cansever (1994), bu tür çıkmların sağladığı faydalara kadınların sokakta oynayan çocukları gözlemelerine imkan veren konutların bir uzantısı olarak konut ölçeğinde açık mekanlardır şeklinde ilginç bir tespitte bulunmaktadır.

Konutlara giriş çoğu zaman bahçedendir. Bahçeyi çeviren duvar ve konutun alt kat duvarı kesişmekte, ana kat olan üst katın ise sokağa taşan en azından bir cephesi bulunmaktadır. Bu durum, bir çok konutun sokağa bakan bir cepheye sahip olabilmek için, yönelme açısından arsası içinde yanlış bir konumda bulunmasına yol açmıştır. Osmanlı dönemi konut dokusu; ilişkilerin, tipolojik biçimlerin ve parsel düzeninin sokağın yönü ile belirlendiği sıkışık Batı kentinde olduğunun tam tersine, konuttan dışarıya doğru gelişmeler göstermiştir. Bu durum konutların yola göre konumlarında kendine özgü özellikler oluşturmuştur. Bunların başında da sokağa dik olma durumu gelmektedir. Konutların bahçeye bakan cepheleri köşklele, loca, hayat ve yükseltilmiş ahşap platformlar olan tahtlarla zenginleştirilmiştir. Mutfak ve çamaşırhane gibi kısımlar avlu çevresinde ve genellikle özerk binacıklar halindedir ya da bu gibi yerlerin ayrı girişleri vardır. Bir taş örgü duvar, çeşitli öğeleri birleştirir ve avlunun yapılanmamış kenarlarını kapatmaktadır (Cerasi, 2001).

Aydın Kezer (1986), Batı medeniyeti ve İslâm ülkeleri arasındaki mekan anlayışına farklı bir yorum getirmektedir. Batı insanı için konut denilen mekan son derece gösterişli iken İslâmi kültürde sade ve doğal bir görünümdedir. Buna karşın Batı medeniyetinin mabedi konumundaki kilise sadelik sembolü iken, İslâm ülkelerinde cami ihtişamın adeta bir abidevi sembolüdür.

İncelediğimiz belgelerde “konut” ya da “ev” terimi yerine “menzil” kullanılmaktadır. Mülk ise daha karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Bir

konutun etrafındaki alan, belgelerde çoğunlukla “falanın mülkü” diye geçer. Mülk terimi, içinde bahçesinin de bulunduğu bir kavramı ifade etmektedir. Mülkün fizikî özellikleri fiyatlarına doğrudan etki yapmaktadır (Faroqhi, 1992). Osmanlı konutlarında odalar, Avrupa’da olduğu gibi iç içe yapılmadığından, bir odadan diğerine doğrudan geçilmezdi. Konutun çeşitli odaları daha çok bir sofanın çevresinde dizili olur ve evde yaşam çoğunlukla bu sofada geçerdi. Bu yaşam düzeni kısmen, Osmanlı konutunda oturma ve yatma mekanlarının birbirinden ayrı olması anlayışının bulunmamasından kaynaklanmıştır. Yataklar sabahları yüklüklere kaldırılmak suretiyle oda oturmaya uygun hale getirilirken, oturma mekanından ayrı, başlı başına bir mutfak sadece büyük konutlarda görülen özelliklerden biri olmuştur (Faroqhi, 2000a).

Oda, sofa, tabhane konut halkının oturabildiği yerler iken konutun müstemilat kısmında açıklanan mutfak, hamam ya da gusülhane (BŞS B 147 68b), kiler, ahır, çardak, örtme, kenef, samanlık gibi bölümler evi tamamlayan özelliklerdir. Eğer konut iki katlı ise tahtani ve fevkani terimleri kullanılmaktadır. Oda tabiri yerine genel olarak beyt kullanılmaktadır. Bunun yanında çeşme tabiri yerine de mâ-i cârî (BŞS B 144 66b), su kuyusu için ise bi’r-i mâî (BŞS B 116 81a) terimi kullanılmaktadır. Bunlar yanında çok sıcak günlerde barınılan derin yer altı odası için serdâb (BŞS B 102 19b), kış evi, konutun dam kısmında bulunan oda için cihânnümâ (BŞS B 102 26a), sundurma, tahtaboş (BŞS B 145 33a), çardak, gurfe (BŞS B 143 60a) ya da köşk (BŞS B 77 26b), evrek, terdiyat, yaz ocağı, sayelik, büyük konaklarda misafirlere ayrılan oda için selâmlık (BŞS B 114 10a), gölgelik anlamında sâye-bân (BŞS B 102 14b), odaların büyüklüklerini tarif ederken büyük olanlar için kebîr oda, küçük odalar için sagîr oda, çok küçük diyebileceğimiz odalar için ise hücre (BŞS B 143 46a), odanın sokak tarafına doğru olan çıkıntısı için şâh-nişîn (BŞS B 112 58b), bugün konutlarda mutfak olarak kullandığımız kısım için matbah ya da aşhane (BŞS B 112 67a), bodrum anlamında kullanılan mahzen (BŞS B 107 119a), anbar (BŞS B 77 10b), elbise soyunulacak yer için câmekân (BŞS B 77 13a), yatak odası için harem (BŞS B 143 46b) tabirleri kullanılmaktadır. Bazı konutlarda bulunan çini süslemeli odalar için kâşînli (BŞS B 143 68b) oda, altın yıldızlı süslemeli odalar için ise altunlu (BŞS B 77 76b; Bakınız belge 1) oda şeklinde tabirlere rastlanmaktadır. Çalışmamız sırasında değerlendirdiğimiz 1320 belgeden yalnızca ikisinde süslemeye ilişkin bilgi verilmesi evlerin mütevazı olduklarının bir başka kanıtıdır.

Doğan Kuban’a (1982) göre Müslüman-Türk şehirlerinde konutların dış görünüşlerinin mütevazı olması sınıfsız Müslüman toplumu yapısının bir yansımasıdır. Kuban, konutların içe dönük, dış dünyaya kapalı mekanlar olarak tasarlanmasını ise İslâmi aile yapısının bir gerekliliği olarak değerlendirmektedir. Bu konuda Turgut Cansever’in (1994;1996) yaklaşımı

da dikkat çekicidir. Ona göre; Osmanlı konut mimarisinin yoldan bağımsız, kendi varlık eksenini etrafında bir düzen oluşturması, içtimai yapının temelini oluşturan aile ve kültürel çevreyle doğrudan ilişkilidir.

Osmanlı şehirlerinde konut mimarisi de aynı temel yaklaşımın esasları içinde oluşmuştur. Konut, bağımsız yaşama birimleri olan Otağ'dan türediği bilinen odaların bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Konutların fiziki özelliklerinin oluşumunda bölgenin şartları yanında eski Türk göçebe kimliğinin etkilerinin de olduğu söylenmektedir. Göçebe çadırı ile Türk konutu arasında çeşitli benzerlikler olduğu da bir gerçektir (Küçükerman, 1985).

Kent yaşamı içinde üzerinde durulması gereken bir konu da çıkmaz sokaklardır. Stefan Yerasimos (1996) bu konuyu kamu alanlarıyla bağlantı kurarak açıklamaktadır. Ona göre İslâm kentlerinde kamu alanından söz edilemez. Özel kişilere, hükümdarlara ve vakıflara ait özel mülklerin yanında, komşuların ya da bütün cemaatin ortak mülkiyeti altında bulunan alanlar vardır. Bu ilke en iyi şekilde, yol şebekesinin hukukî açıdan iki kategori altında sınıflandırılmasında görülür: Bunlardan ilki bütün cemaatin ortak malı sayılan iki tarafı açık yol, ikincisi ise yalnız sokak sakinlerinin (komşuların) ortak mülkü sayılan çıkmaz sokaktır. Böylece çıkmaz sokağın girişine bir kapı yapmak suretiyle, burasını dışarıdan gelen insanlara kapatabilmişlerdir.

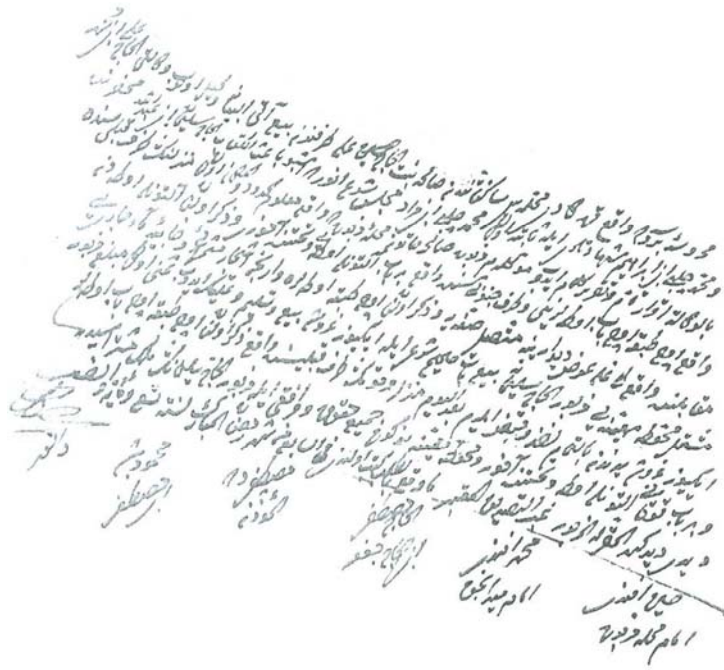
Türk kentlerinin tipik özelliklerden biri de mahallelerin meyilli araziler üzerine kurulmuş olmasıdır. Böylece her çeşit suya doğal bir akıntı olanağı verildiği gibi, her evin ufkunun açık olması ve güneşten de faydalanması sağlanmıştır. Türkler surlarla çevrili, konutların birbirini örttüğü güneşsiz bir yapılanmadan her zaman uzak durmuş, kendilerini kapana kısılmış gibi hissetmişlerdir. Böyle durumlarda bile konutlara kendi bahçeleri içinde bir iç alem ve hayat kazandırılmasına özen gösterilmiştir (Eldem, 1987).

Konutların inşasında komşu avlularına doğru görüş alanının engellenmemesine önem verilmiştir. Bu konu hakkında kadı önüne gelen davalarda kadılar oldukça sert davranmışlardır. Meyilli arazilerde yapılanma, kültürel eğilimleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin Selanik'te, Osmanlı varlığı ile Türk konutları yavaş yavaş kentin yüksek yerlerine doğru kayarken düzlük alan ve liman da ticarete ve Yahudi mahallelerine bırakılmıştır (Cerasi, 2001).

Mahalle halkı sahip oldukları konutların şekli ve evleri üzerinde yapacakları değişiklikler nedeniyle de birbirine karşı sorumludur. Eğer yapacakları değişiklik komşusuna zarar verecekse derhal bu değişiklikten vazgeçilmekte ya da zarar vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmektedir. Örneğin Hacı İskender Mahallesinde oturan Mustafa, Erakir adlı bir Ermeni

ile komşudur. Erakir'in menzili duvarı dışında eskiden beri bir su yolu bulunmakta, Mustafa da bu su yolu ile birleşecek yeni bir su yolu yapmak istemektedir. Erakir ise “--- zikr olunan kârîzden menzirim cidarına zarar tertib ider deyü mani olur---” şeklinde yapılacak su yolunun duvarına zarar vereceğini iddia ederek karşı çıkmaktadır. Yapılan keşifte “--- fi'l-hakika zikr olunan kârîz kadimin tarîk-i âmmda vaki mecrasına mezbur Mustafa'nın müceddeden ihdas ve idhal eylediği bina zirâ'yla tavlen seksan zirâ' garzen mesfur Erakirin menzili cidarına vechen minel'l-vücuda zararı yokdur---” şeklinde yapılan ölçümler sonucunda yapılacak su yolunun Erakir'in menzil duvarına bir zararı olmayacağı ortaya konulmuştur (BŞS B 116 44a).

Osmanlılarda yerleşim yerleri ve buralara ait kültürleri esas alan çalışmalar oldukça azdır. Mekansal çalışmalar genellikle bünyelerindeki sanatsal özelliklerinden dolayı sanat tarihçilerinin ilgisini çekmiştir. Oysa bu tür mekanların başında gelen konutların yüzyılların birikimi sonucu oluşan zengin yaşam kültürü, iklim ve yapı malzemesi tarafından oluşturulmuş olan kendine has özellikleri vardır. Konutun şekli ne olursa olsun, bütün kültürlerdeki temel özelliği ailenin barındığı mekan olması yanında diğer konutlardan bağımsız birer ikamet yeri olmasıdır. Yani mülkiyet vasfı yanında mahremiyet alanı olma özelliği de bulunmaktadır. Osmanlıda şehirleşme eğilimleri ve konut sistemleri hakkında yapılacak sistemli araştırmalar sayesinde bu konudaki eksiklikler giderileceği gibi, dönem ve bölgesel bir sınıflandırma da yapılabilecektir.

BELGE 1: Altunlu oda (BŞS B 77 76b)

KAYNAK LİSTESİ

- Akdağ, M. (1995). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Arık, R. (1999). Türk Evi ve Yâren Geleneği. G. Eren (edt.), *Osmanlı* (ss. 545-554), 5. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (1992). İnsan, Ev, Çevre. *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, 2, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. 770-785.
- BŞS (Bursa Şer'iyeye Sicilleri) B 77, B 102, B 107, B 112, B 114, B 116, B 143, B 144, B 145.
- Cansever, T. (1994). *Ev ve Şehir*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Cansever, T. (1996). Osmanlı Şehri. Akyüz, S. Ünlü (edt.), *İslâm Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler* (ss. 373-388), 1, İstanbul: İlke Yayınları.
- Cerasi, M. M. (2001) *Osmanlı Kenti, (Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi)*, İstanbul: İlke Yayınları.
- Darkot, B. (1979). Bursa. *İslam Ansiklopedisi*, 2, 806-810.
- Dörtok Abacı, Z. (2007). Bursa'nın Kent Dokusundaki Değişim (18.-19. Yüzyıl), *Bursa'nın Kentsel ve Mimari Gelişimi Sempozyum Kitabı*

- (07-08 Nisan 2007-Bursa), Bursa: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, 165-182.
- Düzbakar, Ö. (2003). *17. Yüzyıl Sonlarında Bursa'da Ekonomik ve Sosyal Hayat*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Eldem, S. H. (1987). *Türk Evi*, 3. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Ergenç, Ö. (1979). *XVI. Yüzyılın Sonlarında Bursa "Yerleşimi, Yönetimi, Ekonomik ve Sosyal Durumu"*, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi.
- Faroqhi, S. (1992). Şehir Evinin Fizikî Şekli, (Çev.: İbrahim Kalın), *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, 3. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. 1151-1178.
- Faroqhi, S. (2000a). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Faroqhi, S. (2000b). *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- İnalcık, H. (1992). Bursa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 6, 445-449.
- Kezer, A. (1986). *Türk ve Batı Kültürü Üzerine Denemeler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kuban, D. (1982). *Türk ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Küçükerman, Ö. (1985). *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları.
- Oğuzoğlu, Y. (2007). Arşiv Belgelerinin Bursa'nın Kent Dokusuna İlişkin Verdiği Bilgiler, *Bursa'nın Kentsel ve Mimari Gelişimi Sempozyum Kitabı (07-08 Nisan 2007-Bursa)*, Bursa: Bursa Osmangazi Belediyesi Yayınları, 151-163.
- Orhonlu, C. (1981). Şehir Mimarları, *Osmanlı Araştırmaları*, 2, 1-30.
- Özcan, R. (1993). *17. Yüzyılda Konya'da Mülk Satışları ve Fiyatlar (1640-1665)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ulya, V. (1966). *Living Architecture: Ottoman*. London : Oldbourne.
- Yenen, Z. (1980) Anadolu Kentinde Mekansal Yapı/Açık Alan/Doku İlişkisi, Bir Örnek Muğla, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yerasimos, S. (1996) Tanzimat'ın Kent Reformları Üzerine, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*. P. Dumont, F. Georgeon) (Çev. A. Berktaş), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. (orijinal baskı tarihi 1992).